

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 24 czerwca 2008 r.^{*}

W sprawie C-188/07

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Cour de cassation (Francja) postanowieniem z dnia 28 marca 2007 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 3 kwietnia 2007 r., w postępowaniu:

Commune de Mesquer

przeciwko

Total France SA,

Total International Ltd,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: C.W.A. Timmermans, prezes drugiej izby, pełniący obowiązki prezesa,
A. Rosas, K. Lenaerts i L. Bay Larsen, prezesi izb, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann,

^{*} Język postępowania: francuski.

P. Kūris, E. Levits, A. Ó Caoimh, P. Lindh, J.C. Bonichot, T. von Danwitz i C. Toader
(sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: M.A. Gaudissart, kierownik wydziału,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 22 stycznia
2008 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu commune de Mesquer przez C. Lepage’a oraz A. Moustardiera,
adwokatów,
- w imieniu Total France SA oraz Total International Ltd przez J.P. Hordiesa,
C. Smitsa, M. Memlouka, J. Boivina, E. Fontaine’a oraz F.H. Briarda, адвокатów,
- w imieniu rządu francuskiego przez G. de Berguesa oraz A.L. During, działają-
cych w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu belgijskiego przez L. Van den Broeck, działającą w charakterze
pełnomocnika,
- w imieniu rządu włoskiego przez I.M. Braguglię, działającego w charakterze
pełnomocnika, wspieranego przez D. Del Gaizo, avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez C. Gibbs oraz I. Rao, działające w charakterze pełnomocników, wspierane przez J. Mauriciego, barrister,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez M. Konstantinidisa, J.B. Laignelota oraz G. Valero Jordane, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 13 marca 2008 r.,

wydaje następujący

Wyrok

¹ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 i 15 dyrektywy Rady 75/442/EWG z dnia 15 lipca 1975 r. w sprawie odpadów (Dz.U. L 194, s. 39), zmienionej decyzją Komisji 96/350/WE z dnia 24 maja 1996 r. (Dz.U. L 135, s. 32, zwanej dalej „dyrektywą 75/442”), a także załącznika I do tej dyrektywy.

² Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy gminą Mesquer a Total France SA i Total International Ltd (zwanymi dalej łącznie „spółkami Total”) dotyczącego odszkodowania za szkody spowodowane przez odpady rozlane na terytorium tej gminy w wyniku katastrofy tankowca Erika.

Ramy prawne

Uregulowanie międzynarodowe

- 3 Międzynarodowa konwencja o odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane zanieczyszczeniami olejami podpisana w Brukseli w dniu 29 listopada 1969 r. w brzmieniu zmienionym protokołem podpisanym w Londynie w dniu 27 listopada 1992 r. (Dz.U. 2004, L 78, s. 32, zwana dalej „konwencją o odpowiedzialności cywilnej”) reguluje odpowiedzialność właścicieli statków za szkody powstałe wskutek wycieku olejów ciężkich z tankowców. Ustanawia ona zasadę odpowiedzialności przedmiotowej ograniczonej do kwoty obliczonej według tonażu statku oraz wprowadza system obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności.
- 4 Zgodnie z art. II lit. a) konwencji o odpowiedzialności cywilnej jest ona stosowana do szkód spowodowanych zanieczyszczeniem na terytorium, w tym na morzu terytorialnym umawiającego się państwa oraz w wyłącznej strefie ekonomicznej tego państwa utworzonej zgodnie z prawem międzynarodowym lub w odpowiednim przypadku w obszarze położonym poza morzem terytorialnym tego państwa, a do niego przyległym, ustalonym przez to państwo zgodnie z prawem międzynarodowym i rozciągającym się nie dalej niż 200 mil morskich od linii podstawowej, od której mierzy się szerokość jego morza terytorialnego.
- 5 Zgodnie z brzmieniem art. III ust. 4 konwencji o odpowiedzialności cywilnej „roszczenia o odszkodowanie za szkodę spowodowaną zanieczyszczeniem nie można dochodzić na podstawie niniejszej konwencji lub w inny sposób wobec [...] czarterującego (jakkolwiek określonego, włącznie z czarterującym statek bez załogi) kierownika lub operatora statku czarterującego (niezależnie od jego określenia, w tym czarterującego pusty statek) [...], chyba że szkoda powstała w wyniku ich osobistego

działania lub zaniechania z zamiarem wywołania takiej szkody albo wskutek niedbalstwa i ze świadomością prawdopodobieństwa powstania takiej szkody”.

- 6 Międzynarodowa konwencja o utworzeniu międzynarodowego funduszu odszkodowań za szkody spowodowane zanieczyszczeniami olejami przyjęta w Brukseli w dniu 18 grudnia 1971 r., zmieniona protokołem podpisanym w Londynie w dniu 27 listopada 1992 r. (Dz.U. 2004, L 78, s. 40, zwana dalej „konwencją o funduszu IOPC”) uzupełnia konwencję o odpowiedzialności cywilnej, ustanawiając system wypłaty odszkodowań na rzecz ofiar.
- 7 Międzynarodowy Fundusz Odszkodowań za Szkody Spowodowane Zanieczyszczeniami Olejami (zwany dalej „funduszem IOPC”), zasilany ze składek przemysłu naftowego, może pokryć szkodę do maksymalnej kwoty 135 mln SDR (specjalne prawo ciągnięcia) za zdarzenia, które wystąpiły przed 2003 r. Zgodnie z art. 4 konwencji o funduszu IOPC ofiary mogą wystąpić do sądów państwa będącego stroną konwencji, w którym zostały spowodowane szkody, z pozwami o odszkodowanie w szczególności wówczas, gdy konwencja o odpowiedzialności cywilnej nie przewiduje jakiejkolwiek odpowiedzialności za danego szkody lub jeżeli właściciel statku jest niewypłacalny, lub zwolniony z odpowiedzialności na podstawie tej konwencji.
- 8 Protokół z 2003 r. do konwencji międzynarodowej z 1992 r. o utworzeniu Międzynarodowego Funduszu Odszkodowań za Szkody Spowodowane Zanieczyszczeniami Olejami (Dz.U. 2004, L 78, s. 24) ustanawia dodatkowy międzynarodowy fundusz kompensacyjny dotyczący szkód spowodowanych zanieczyszczeniem olejami pod nazwą „dodatkowy fundusz odszkodowań za szkody spowodowane zanieczyszczeniem olejami z 2003 r.”, który umożliwia razem z funduszem IOPC pokrycie szkód do wysokości 750 mln jednostek rozliczeniowych za określone zdarzenie, które miało miejsce po 1 listopada 2003 r.

Uregulowanie wspólnotowe

Dyrektywa 75/442

- 9 Zgodnie z motywem trzecim dyrektywy 75/442 zasadniczym celem wszystkich przepisów dotyczących unieszkodliwiania odpadów musi być ochrona zdrowia ludzi i środowiska przed szkodliwymi skutkami spowodowanymi przez zbieranie, transport, unieszkodliwianie, magazynowanie oraz składowanie odpadów.

- 10 Artykuł 1 dyrektywy 75/442 stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

- a) »odpady« oznaczają wszelkie substancje lub przedmioty należące do kategorii określonych w załączniku I, które ich posiadacz usuwa, zamierza usunąć lub do których usunięcia został zobowiązany;

Komisja [...] sporządzi wykaz odpadów należących do kategorii wymienionych w załączniku I [...].

- b) »producent« oznacza dowolny podmiot, którego działalność obejmuje produkcję odpadów (»producent pierwotny«) i/lub dowolny podmiot zajmujący się

przetwarzaniem wstępnym, mieszaniem bądź innymi czynnościami prowadzącymi do zmiany postaci lub składu tych odpadów;

- c) »posiadacz« oznacza producenta odpadów lub osobę fizyczną lub prawną, do której one należą [która jest w ich posiadaniu];

[...]

- e) »unieszkodliwianie« oznacza wszelkie działania [procesy] przewidziane w załączniku IIA;

- f) »odzyskiwanie« oznacza wszelkie działania [procesy] przewidziane w załączniku IIB;

- g) »zbieranie« oznacza gromadzenie, sortowanie lub mieszanie odpadów do celów ich transportowania”.

11 Artykuł 8 dyrektywy 75/442 stanowi:

„Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, aby każdy posiadacz odpadów:

— przekazywał odpady prywatnemu lub państwowemu punktowi zbierania odpadów bądź przedsiębiorstwu, które wykonują czynności wymienione w załączniku IIA lub IIB,

lub

— odzyskiwał lub unieszkodliwiał je na własną rękę zgodnie z przepisami niniejszej dyrektywy”.

¹² Artykuł 15 dyrektywy 75/442 stanowi:

„Zgodnie z zasadą »zanieczyszczający płaci« koszty unieszkodliwiania odpadów ponoszą:

— posiadacz, który przekazał odpady punktowi zbierania odpadów lub przedsiębiorstwu określonemu w art. 9; lub

— poprzedni posiadacz lub wytwórca produktu, z którego pochodzą odpady”.

¹³ Kategorie odpadów Q4, Q11, Q13 i Q16 wymienione w załączniku I do dyrektywy 75/442 zatytułowanym „Kategorie odpadów” zostały określone w następujący sposób:

„Q4 Materiały rozlane, zagubione lub takie, które uległy innemu zdarzeniu losowemu łącznie z wszelkimi materiałami, sprzętem itp. zanieczyszczonymi wskutek zdarzeń losowych[...]

Q11 Pozostałości z wydobywania lub przetwarzania surowców (np. pozostałości górnicze, gliny z pól naftowych)[...]

Q13 Wszelkie materiały, substancje lub produkty, których wykorzystywanie zostało prawnie zakazane [...]

Q16 Wszelkie materiały, substancje lub produkty, które nie zostały uwzględnione w powyższych kategoriach”.

¹⁴ Załącznik IIA do dyrektywy 75/442 zatytułowany „Operacje [Procesy] unieszkodliwiania” zmierza do wyliczenia procesów unieszkodliwiania stosowanych w praktyce, podczas gdy załącznik IIB zatytułowany „Operacje [Procesy] odzyskiwania” zmierza do wyliczenia operacji odzyskiwania.

¹⁵ Dyrektywa 2006/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie odpadów (Dz.U. L 114, s. 9), dokonując w celu zapewnienia jasności i zrozumiałości ujednolicenia tekstu dyrektywy 75/442, przejmuje w art. 1–15, a także w załącznikach I, IIA i IIB wyżej wymienione przepisy. Dyrektywa 2006/12 została jednak przyjęta dopiero po zaistnieniu okoliczności faktycznych postępowania przed sądem krajowym, w związku z czym nie ma zastosowania do sporu przed sądem krajowym.

Dyrektywa 68/414/EWG

- 16 Artykuł 2 dyrektywy 68/414/EWG Rady z dnia 20 grudnia 1968 r. nakładającej na państwa członkowskie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej obowiązek utrzymania minimalnych zapasów surowej ropy naftowej i/lub produktów ropopochodnych (Dz.U. L 308, s. 14) zmienionej dyrektywą Rady 98/93/WE z dnia 14 grudnia 1998 r. (Dz.U. L 358, s. 100, zwanej dalej „dyrektywą 68/414”), który przewiduje taki obowiązek w szczególności w celu stawienia czoła przerwom lub kryzysom w dostawie, zrównuje oleje napędowe z kategorią produktów ropopochodnych.

Dyrektywa 2004/35/WE

- 17 Dziesiąty motyw dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz.U. L 143, s. 56) ma następujące brzmienie:

„Należy wyraźnie uwzględnić traktat Euratom i odpowiednie konwencje międzynarodowe oraz prawodawstwo wspólnotowe regulujące w bardziej wszechstronny oraz rygorystyczny sposób wykonywanie działalności podlegającej zakresowi zastosowania niniejszej dyrektywy [...]”.

- 18 Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 2004/35 stanowi:

„Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do szkód wyrządzanych środowisku naturalnemu lub bezpośredniego zagrożenia wystąpieniem takich szkód wynikających ze

zdarzenia, za które odpowiedzialność jest objęta zakresem stosowania międzynarodowych konwencji wymienionych w załączniku IV, włącznie z ich przyszłymi zmianami, obowiązujących w zainteresowanym państwie członkowskim”.

19 Załącznik IV do dyrektywy 2004/35 ma następujące brzmienie:

„Międzynarodowe konwencje, o których mowa w art. 4 ust. 2:

- a) Międzynarodowa konwencja z dnia 27 listopada 1992 r. o odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane zanieczyszczeniem olejami;
- b) Międzynarodowa konwencja z dnia 27 listopada 1992 r. w sprawie ustanowienia Międzynarodowego Funduszu Odszkodowań za Szkody Spowodowane Zanieczyszczeniem Olejami;

[...]”.

Decyzja 2004/246/WE

20 W dniu 2 marca 2004 r. Rada przyjęła decyzję 2004/246/WE upoważniającą państwa członkowskie do podpisania, ratyfikowania lub przystąpienia, w interesie Wspólnoty Europejskiej, do protokołu z 2003 r. do międzynarodowej konwencji o utworzeniu Międzynarodowego Funduszu Odszkodowań za Szkody Wynikające

z Zanieczyszczeń Ropą Naftową z 1992 r. i upoważniającą Austrię i Luksemburg, w interesie Wspólnoty Europejskiej, do przystąpienia do podstawowych instrumentów (Dz.U. L 78, s. 22).

21 Czwarty motyw decyzji 2004/246 ma następujące brzmienie:

„Zgodnie z postanowieniami protokołu w sprawie dodatkowego funduszu jego stronami mogą być wyłącznie suwerenne państwa; dlatego nie jest możliwe, aby Wspólnota ratyfikowała lub przystąpiła do protokołu, nie będzie to też możliwe w najbliższej przyszłości”.

22 Artykuł 1 ust. 1 i art. 4 decyzji 2004/246 mają następującą treść:

„Artykuł 1

1. Niniejszym zezwala się państwom członkowskim na podpisanie, ratyfikowanie lub przystąpienie, w interesie Wspólnoty Europejskiej, do protokołu z 2003 r. do międzynarodowej konwencji w sprawie utworzenia Międzynarodowego Funduszu Odszkodowań za Szkody Wynikające z Zanieczyszczeń Ropą Naftową z 1992 r. (protokół w sprawie dodatkowego funduszu), z zastrzeżeniem warunków określonych w poniższych artykułach.

[...]

Artykuł 4

Państwa członkowskie w możliwie najkrótszym czasie dokładają wszelkich starań w celu zapewnienia, by protokół w sprawie dodatkowego funduszu i podstawowe instrumenty zostały zmienione, aby Wspólnota mogła zostać ich umawiającą się stroną”.

Uregulowania krajowe

- ²³ Artykuł 2 loi nr 75-633 z dnia 15 lipca 1975 r. relative à l'élimination des déchets et à la récupération des matériaux [w sprawie unieszkodliwiania odpadów i odzyskiwania materiałów] (JORF z 16 lipca 1975 r., s. 7279), obecnie art. L. 541-2 code de l'environnement [kodeksu ochrony środowiska], stanowi:

„Każdy kto wytwarza lub przechowuje odpady w warunkach, które mogą doprowadzić do skażenia ziemi, flory i fauny, zniszczyć krajobraz lub pejzaż, zanieczyścić powietrze lub wodę, spowodować powstanie hałasu lub zapachu oraz ogólnie zagrozić zdrowiu człowieka i środowisku, zobowiązany jest do ich unieszkodliwienia lub zapewnienia ich unieszkodliwienia zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału, w warunkach odpowiednich dla uniknięcia wskazanych skutków.

Unieszkodliwianie odpadów obejmuje zbieranie, transport, przechowywanie, sortowanie i przetwarzanie konieczne do odzyskania elementów i materiałów, które mogą być powtórnie wykorzystane, oraz energii, a także jeżeli chodzi o składowanie lub wyrzucanie do środowiska naturalnego wszystkich pozostałych produktów w warunkach odpowiednich do uniknięcia szkodliwości, o których mowa w poprzednim akapicie”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 24 W dniu 12 grudnia 1999 r. tankowiec Erika pływający pod banderą maltańską i wyczerterowany przez Total International Ltd zatonął w odległości około 35 mil morskich na południowy zachód od Pointe de Penmarc'h (Finistère, Francja), rozlewając część swojego ładunku i materiału zgromadzonego w ładowni do morza i powodując zanieczyszczenie francuskiego wybrzeża atlantyckiego.
- 25 Z postanowienia odsyłającego oraz z uwag przedstawionych Trybunałowi wynika, że włoska spółka ENEL zawarła ze spółką Total International Ltd umowę dotyczącą dostawy oleju ciężkiego mającego służyć jako środek opałowy do produkcji energii elektrycznej. W celu wykonania tej umowy Total raffinage distribution, obecnie Total France SA, sprzedała ten ciężki olej na rzecz Total International Ltd, która wyczarterowała statek Erika w celu przetransportowania oleju z portu Dunkierka (Francja) do portu Milazzo (Włochy).
- 26 To przeciwko spółkom Total gmina Mesquer wniosła w dniu 9 czerwca 2000 r. pozew do tribunal de commerce [sądu gospodarczego] Saint Nazaire, w którym wniosła o stwierdzenie, iż spółki te powinny ponieść na podstawie loi nr 75-633 konsekwencje szkód spowodowanych przez odpady rozlane na jej terytorium, i nakazanie zapłaty in solidum wydatków poniesionych przez gminę na działania związane z oczyszczaniem i odkażaniem, to jest kwoty 69 232,42 EUR.
- 27 W związku z oddaleniem powództwa gmina Mesquer wniosła odwołanie do cour d'appel [sądu apelacyjnego] w Rennes, który wyrokiem z dnia 13 lutego 2002 r. utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji, przyjmując, że w niniejszej sprawie olej ciężki nie jest odpadem, lecz materiałem opałowym stanowiącym surowiec do produkcji energii elektrycznej wytworzony do określonego użytku. Cour d'appel w Rennes co prawda uznał, że rozlany w ten sposób ciężki olej po przemieszaniu z wodą i pisakiem stanowi odpad, jednakże uznał, że żaden przepis nie pozwala na ustalenie odpowiedzialności spółek Total, ponieważ nie mogą one zostać uznane za wytwórców lub posiadaczy owych odpadów. W związku z tym gmina Mesquer wniosła kasację.

Stwierdzając, że w postępowaniu pojawiły się poważne trudności dotyczące wykładni dyrektywy 75/442, Cour de cassation postanowił zawiesić postępowanie i skierować do Trybunału następujące pytania prejudycjalne:

- „1) Czy można zakwalifikować olej ciężki — będący wynikiem procesu rafinacji zgodnie ze specyfikacją użytkownika, który przeznaczony jest przez producenta do sprzedaży jako środek opałowy i o którym mowa jest w dyrektywie 68/414/WE [...], jako odpad w rozumieniu art. 1 dyrektywy 75/442/EWG [...] ujednoliconej dyrektywą 2006/12/WE?
- 2) Czy ładunek oleju ciężkiego, transportowany przez statek i przypadkowo rozlany do morza, stanowi sam w sobie lub ze względu na jego połączenie z wodą i osadami odpad w rozumieniu rubryki Q4 załącznika I do dyrektywy 2006/12/WE?
- 3) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze i odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie, czy producent oleju ciężkiego (Total raffinage) lub sprzedawca albo czarterujący (Total International Ltd) mogą być uznani w rozumieniu art. 1 lit. b) i c) dyrektywy 2006/12/WE i dla celów stosowania art. 15 tejże dyrektywy za wytwórcę lub posiadacza odpadu, mimo że w momencie wypadku, w wyniku którego produkt ten stał się odpadem, był on transportowany przez podmiot trzeci?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych*W przedmiocie dopuszczalności*

- ²⁹ Spółki Total twierdzą, że niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia prejudycjalnego należy uznać za niedopuszczalny, ponieważ gmina Mesquer uzyskała już odszkodowanie z funduszu IOPC oraz w związku z tym nie miała ona interesu w wystąpieniu z powództwem. W tych okolicznościach wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym ma charakter hipotetyczny.
- ³⁰ Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pytania dotyczące wykładni prawa wspólnotowego, z którymi zwrócił się sąd krajowy w ramach stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny i którego prawidłowość nie podlega ocenie przez Trybunał, korzystają z domniemania, iż mają one znaczenie dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w trybie prejudycjalnym, o które wnioskował sąd krajowy, jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa wspólnotowego, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu przed sądem krajowym, gdy problem jest natury hipotetycznej, bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego albo prawnego, które są konieczne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu przedstawione (zob. w szczególności wyrok z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawach połączonych od C-222/05 do C-225/05 Van der Weerd i in., Zb.Orz. s. I-4233, pkt 22 i powołane tam orzecznictwo).
- ³¹ Ponadto zgodnie utrwalonym orzecznictwem do sądu krajowego, przed którym zawisł spór, należy ocena zarówno konieczności uzyskania orzeczenia w trybie prejudycjalnym dla możliwości orzeczenia przez niego w sprawie, jak i znaczenia przedstawionych Trybunałowi pytań dla sprawy (wyrok z dnia 15 czerwca 2006 r. w sprawach połączonych C-393/04 i C-41/05 Air Liquide Industries Belgium, Zb.Orz. s. I-5293, pkt 24 i powołane tam orzecznictwo).

- 32 W tym względzie z akt sprawy wynika, że gmina Mesquer faktycznie otrzymała płatności z funduszu IOPC, które zostały zapłacone w wyniku wniosku o odszkodowanie, z którym wystąpiła między innymi przeciwko właścicielowi statku Erika i funduszowi IOPC. Płatności te były przedmiotem czynności, na podstawie których rzeczona gmina wyraźnie zrzekła się występowania do jakiegokolwiek sądu i występowania z jakimkolwiek powództwem pod rygorem zwrotu wypłaconych jej kwot.
- 33 Wydaje się, że sąd krajowy posiadał te informacje, lecz ani nie uznał on, że rozpatrywany przezeń spór wygasł, ani że gmina Mesquer utraciła interes w występowaniu z powództwem, ani też nie zrezygnował ze skierowania do Trybunału pytań prejudycjalnych.
- 34 W tych okolicznościach należy udzielić odpowiedzi na pytania przedstawione przez Cour de cassation.

W przedmiocie pytania pierwszego

- 35 Przez pierwsze pytanie prejudycjalne sąd krajowy zmierza do ustalenia, czy olej ciężki sprzedawany jako środek opałowy może być zakwalifikowany jako odpad w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy 75/442.
- 36 Spółki Total, państwa członkowskie, które przedstawiły uwagi Trybunałowi, a także Komisja uważają, że należy udzielić odpowiedzi przeczącej na to pytanie. Jedynie gmina Mesquer utrzymuje, iż taki olej ciężki należy zakwalifikować jako odpad, oraz ponadto iż substancja ta należy do kategorii produktów niebezpiecznych i niezgodnych z prawem.

- 37 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że zgodnie z art. 1 lit. a) dyrektywy 75/442, przez odpad należy rozumieć wszelkie substancje lub przedmioty należące do kategorii określonych w załączniku I, które ich posiadacz usuwa, zamierza usunąć lub ma obowiązek usunąć.
- 38 W ten sposób w świetle dyrektywy zakres zastosowania pojęcia odpadów zależy od znaczenia czasownika „usuwa” (wyrok z dnia 18 grudnia 1997 r. w sprawie C-129/96 Inter-Environnement Wallonie, Rec. s. I-7411, pkt 26) i w związku z tym zgodnie z orzecznictwem pojęcia te powinny być interpretowane z uwzględnieniem celu tej dyrektywy (wyrok z dnia 15 czerwca 2000 r. w sprawach połączonych C-418/97 i C-419/97 w sprawie ARCO Chemie Nederland i in., Rec. s. I-4475, pkt 37) którym, zgodnie z trzecim motywem jej preambuły, jest ochrona zdrowia ludzi i środowiska przed szkodliwymi skutkami spowodowanymi przez zbieranie, transport, unieszkodliwianie, magazynowanie oraz składowanie odpadów. Powinny one także być interpretowane w świetle art. 174 ust. 2 WE, który stanowi, że polityka Wspólnoty w dziedzinie środowiska naturalnego stawia sobie za cel wysoki poziom jego ochrony i opiera się w szczególności na zasadzie ostrożności oraz na zasadach działania zapobiegawczego (zob. wyrok z dnia 11 listopada 2004 r. w sprawie C-457/02 Niselli, Zb.Orz. s. I-10853, pkt 33).
- 39 Trybunał orzekł również, iż ze względu na cel zamierzony przez dyrektywę 75/442 pojęcie odpadu nie może być interpretowane w sposób zawężający (zob. ww. wyrok w sprawie ARCO Chemie Nederland i in., pkt 40).
- 40 Pojęcie to może obejmować wszystkie przedmioty i substancje, które ich właściciel usuwa, nawet jeśli mają one wartość handlową i są zbierane z powodów handlowych do celów recyklingu, regeneracji lub ponownego wykorzystania (zob. w szczególności wyrok z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie C-9/00 Palin Granit i Vehmas-salon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, zwany wyrokiem w sprawie „Palin Granit”, Rec. s. I-3533, pkt 29 i przywołane tam orzecznictwo).
- 41 W tym zakresie pewne okoliczności mogą stanowić wskazówkę występowania działania polegającego na usuwaniu, zamiaru usunięcia lub zobowiązania do usunięcia substancji lub przedmiotu w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy 75/442. Ma to miejsce zwłaszcza w przypadku, gdy wykorzystywana substancja stanowi pozostałość

z produkcji lub z konsumpcji, to jest produkt, który nie był zamierzony jako taki (zob. ww. wyrok w sprawie ARCO Chemie Nederland i in., pkt 83 i 84). Trybunał uściślił, że pozostałości wydobywania granitu, które nie są podstawowym celem prowadzącego tę działalność, stanowią zasadniczo odpady (ww. wyrok w sprawie Palin Granit, pkt 32 i 33).

42 Jednakże towar, materiał lub surowiec pochodzący z procesu wytwarzania lub wydobywania, którego celem nie było zasadniczo ich wyprodukowanie, nie stanowi pozostałości, ale produkt uboczny, którego przedsiębiorstwo nie chce usuwać, ale który zamierza, bez uprzedniego przetworzenia, zużytkować lub zbyć na korzystnych dla siebie warunkach (zob. ww. wyrok w sprawie Palin Granit, pkt 34, a także postanowienie z dnia 15 stycznia 2004 r. w sprawie C-235/02 Saetti i Frediani, Rec. s. I-1005, pkt 35).

43 W rzeczywistości bowiem nie ma żadnego uzasadnienia, żeby poddać przepisom dyrektywy 75/442 towary, materiały i surowce, które mają, niezależnie od jakiegokolwiek przetwarzania, wartość ekonomiczną towarów i które jako takie stanowią przedmiot ustawodawstwa dotyczącego towarów (zob. ww. wyrok w sprawie Palin Granit, pkt 35, a także ww. postanowienie w sprawie Saetti i Frediani, pkt 35).

44 Tymczasem ze względu na obowiązek dokonywania szerokiej wykładni pojęcia odpadów w celu zminimalizowania nieodłącznie z nimi związanych utrudnień i ich negatywnych skutków odwołanie się do argumentacji dotyczącej produktów ubocznych powinno być ograniczone tylko do sytuacji, w których ponowne wykorzystanie towaru, materiału czy surowca jest nie tylko możliwe bez uprzedniego przetwarzania i z zachowaniem ciągłości procesu produkcyjnego, ale i pewne (zob. ww. wyrok w sprawie Palin Granit, pkt 36, a także ww. postanowienie w sprawie Saetti i Frediani, pkt 36).

45 Łącznie z kryterium dotyczącym posiadania lub nie przez daną substancję charakteru pozostałości z produkcji substancji stopień prawdopodobieństwa ponownego wykorzystania tej substancji bez uprzedniego przetworzenia stanowi drugie odpowiednie kryterium oceny tego, czy substancja ta stanowi odpady w rozumieniu dyrektywy 75/442. Jeżeli poza zwykłą możliwością ponownego wykorzystania substancji istnieje jeszcze korzyść gospodarcza, którą jej posiadacz może odnieść wskutek tego,

prawdopodobieństwo takiego ponownego wykorzystania jest wysokie. W takim przypadku przedmiotowa substancja nie może być uznawana za ciężar, który posiadacz usiłowałby „usunąć”, ale za rzeczywisty towar (ww. wyrok w sprawie Palin Granit pkt 37).

46 W postępowaniu przed sądem krajowym okazuje się, że sporna substancja jest otrzymywana w wyniku procesu rafinacji ropy naftowej.

47 W związku z tym rzeczona substancja stanowiąca pozostałość może być gospodarczo wykorzystana na gospodarczo korzystnych warunkach, co potwierdza fakt, iż stanowiła ona przedmiot czynności handlowej i że odpowiada ona specyfikacji nabywcy, jak podkreśla sąd krajowy.

48 W związku z tym na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż substancja, taka jak sporna w postępowaniu przed sądem krajowym, to znaczy olej ciężki sprzedawany jako środek opałowy, nie stanowi odpadu w rozumieniu dyrektywy 75/442, ponieważ jest wykorzystywana lub sprzedawana na gospodarczo korzystnych warunkach oraz może rzeczywiście być używana jako środek opałowy bez konieczności wcześniejszego przetwarzania.

W przedmiocie pytania drugiego

49 Przez drugie pytanie prejudycjalne sąd krajowy zasadniczo zmierza do ustalenia tego, czy olej ciężki przypadkowo rozlany do morza w następstwie katastrofy statku powinien w takich okolicznościach zostać zakwalifikowany jako odpad w rozumieniu kategorii Q4 załącznika I do dyrektywy 75/442.

Uwagi przedstawione Trybunałowi

- 50 Gmina Mesquer, z którą co do zasady zgadzają się rządy francuski i włoski, a także Komisja, jest zdania, że takie oleje, ponieważ zostały rozlane do morza i a fortiori mieszają się z wodą i osadami, powinny zostać zaklasyfikowane jako odpady w rozumieniu dyrektywy 75/442.
- 51 Spółki Total uważają, iż mieszanka składająca się z olejów, wody i osadu przybrzeżnego stanowi odpad jedynie wtedy, gdy istnieje obowiązek unieszkodliwienia lub odzyskania oleju przypadkowo rozlanego jako takiego oraz o ile jest on w sposób nierozdzielalny związany z wodą i osadami.
- 52 Rząd belgijski twierdzi, że produkty, które w ten sposób zostały rozlane do morza, należy zaklasyfikować nie jako odpady w rozumieniu dyrektywy 75/442, lecz jako oleje ciężkie w rozumieniu konwencji o odpowiedzialności cywilnej oraz konwencji o funduszu IOPC. Rząd Zjednoczonego Królestwa przyznając, że oleje mogą zostać zaklasyfikowane jako odpady w rozumieniu dyrektywy, uważa, że stosowniej byłoby, aby przypadkowe rozlanie oleju do morza objęte zostało wyłącznie konwencjami o odpowiedzialności cywilnej oraz o funduszu IOPC, a co za tym idzie, aby dyrektywa 75/442 nie znajdowała zastosowania w takich okolicznościach.

Odpowiedź Trybunału

- 53 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że załącznik I do dyrektywy 75/442 proponuje listę substancji i przedmiotów, które mogą zostać uznane za odpady. Wykaz ten ma niemniej jednak charakter wyłącznie przykładowy, ponieważ kwalifikacja jako odpadu wynika przede wszystkim z zachowania posiadacza i ze znaczenia pojęcia „usuwać” (zob. wyrok z dnia 7 września 2004 r. w sprawie C-1/03 Van de Walle i in., Zb.Orz. s. I-7613, pkt 42).

- 54 Okoliczność, że załącznik I do dyrektywy 75/442 zatytułowany jest „Kategorie odpadów” i wymienia w pkt Q4 „[m]ateriały rozlane, zagubione lub takie, które uległy innemu zdarzeniu losowemu łącznie z wszelkimi materiałami, sprzętem itp. zanieczyszczonymi wskutek zdarzeń losowych”, jedynie wskazuje na objęcie takich materiałów zakresem stosowania pojęcia odpadów. Nie pozwala ona sama w sobie na kwalifikację paliw nieumyślnie rozlanych i będących przyczyną zanieczyszczenia wód terytorialnych, a w konsekwencji wybrzeża danego państwa członkowskiego jako odpadów (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Van de Walle i in., pkt 43).
- 55 W tych warunkach konieczne jest zbadanie, czy nieumyślne rozlanie paliwa stanowi „usunięcie” paliwa przez jego posiadacza w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy 75/442 (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Van de Walle i in., pkt 44).
- 56 W tym zakresie jeżeli sporna substancja lub przedmiot jest pozostałością po produkcji, to jest produktem, którego nie zamierzano jako takiego osiągnąć w celu jego późniejszego użycia i którego posiadacz nie może ponownie użyć bez uprzedniego przetworzenia w korzystnych gospodarczo warunkach, to uznać je należy za ciężar, który posiadacz „usuwa” (zob. podobnie ww. wyroki w sprawie Palin Granit pkt 32–37 oraz w sprawie Van de Walle i in., pkt 46).
- 57 Jeżeli chodzi o przypadkowo rozlane paliwa będące przyczyną zanieczyszczenia ziemi i wód podziemnych, to Trybunał orzekł już, że nie stanowią produktu, który można ponownie użyć bez jego przetworzenia (zob. ww. wyrok w sprawie Van de Walle i in., pkt 47).
- 58 Wniosek ten nasuwa się również w przypadku olejów przypadkowo rozlanych do morza i powodujących zanieczyszczenie wód terytorialnych, a co za tym idzie, także wybrzeży państwa członkowskiego.

59 W rzeczywistości bowiem wiadomo, że wykorzystanie lub sprzedaż takiego oleju, który wyciekł i stanowi zawiesinę w wodzie lub nawet przemieszał się z osadami, jest mało prawdopodobne, to znaczy hipotetyczne. Wiadomo również, że jeżeliby nawet przyjąć, że byłoby to technicznie możliwe, to jednak takie wykorzystanie lub sprzedaż wiązałyby się ze wcześniejszym przetworzeniem, dalekim od przetworzenia na gospodarczo korzystnych warunkach przez posiadacza tej substancji, które stanowiłoby w rzeczywistości znaczne obciążenie finansowe. Z powyższego wynika, że takie przypadkowo rozlane do morza oleje należy uznać za substancje, których ich posiadacz nie zamierzał wyprodukować i które usuwa, jakkolwiek nieumyślnie, podczas ich transportu, i stąd należy je zakwalifikować jako odpady w rozumieniu dyrektywy 75/442 (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Van de Walle i in., pkt 47 i 50).

60 Ponadto możliwość zastosowania dyrektywy nie zostaje podważona przez okoliczność, iż przypadkowe rozlanie oleju wystąpiło nie na terytorium lądowym państwa członkowskiego, lecz w jego wyłącznej sferze ekonomicznej.

61 W rzeczywistości bowiem bez konieczności wypowiedzania się w kwestii właściwości tej dyrektywy w miejscu katastrofy wystarczy zauważyć, że olej, który w ten sposób został przypadkowo rozlany, dryfował wzdłuż wybrzeża do czasu, aż na nim osiadł, rozlewając się tym samym również na terytorium lądowym tego państwa członkowskiego.

62 Z powyższego wynika, że w okolicznościach katastrofy tankowca takich jak okoliczności charakteryzujące sprawę przed sądem krajowym dyrektywa 75/442 znajduje zastosowanie *ratione loci*.

63 W związku z powyższym na drugie pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć, iż olej przypadkowo rozlany do morza w wyniku katastrofy statku, który po przemieszaniu się z wodą i osadem dryfuje wzdłuż wybrzeża państwa członkowskiego do czasu osadzenia się na nim, stanowi odpad w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy 75/442, ponieważ nie może on być wykorzystywany lub sprzedany bez wcześniejszego przetworzenia.

W przedmiocie pytania trzeciego

- ⁶⁴ Przez pytanie trzecie sąd krajowy zmierza do ustalenia tego, czy w przypadku katastrofy tankowca należy zobowiązać producenta oleju ciężkiego rozlanego do morza lub też sprzedawcę tego oleju i czarterującego statek transportujący tę substancję kosztami związanymi z unieszkodliwianiem w ten sposób wytworzonych odpadów, także wówczas gdy substancja rozlana do morza była transportowana przez osobę trzecią, w niniejszym przypadku przez przedsiębiorcę transportu morskiego.

Uwagi przedstawione Trybunałowi

- ⁶⁵ Gmina Mesquer uważa, że w postępowaniu przed sądem krajowym dla celów zastosowania art. 15 dyrektywy 75/442 zarówno producent oleju ciężkiego, jak i sprzedawca tego oleju oraz czarterujący statek transportujący ten olej powinni zostać uznani w rozumieniu art. 1 lit. b) i c) tej dyrektywy za wytwórców i posiadaczy odpadów wynikających z rozlania tej substancji do morza.
- ⁶⁶ Zdaniem spółek Total w okolicznościach takich jak w postępowaniu przed sądem krajowym art. 15 dyrektywy 75/442 nie ma zastosowania do producenta oleju ciężkiego ani sprzedawcy tego oleju i czarterującego statek transportujący tę substancję, ponieważ w chwili wypadku, który przekształcił tę substancję w odpad, substancja ta była transportowana przez osobę trzecią. Ponadto przepis ten również nie ma zastosowania do producenta oleju ciężkiego na tej tylko podstawie, iż jest on wytwórcą produktu, z którego pochodzą odpady.
- ⁶⁷ Rząd francuski, z którym częściowo zgadzają się rząd włoski oraz Komisja, jest zdania, że producent oleju ciężkiego lub sprzedawca tego oleju oraz czarterujący statek transportujący tę substancję tylko wtedy mogą zostać uznani za wytwórców

lub posiadaczy odpadów powstałych w wyniku wycieku do morza tej substancji, jeżeli katastrofa statku, która przekształciła ładunek ciężkiego oleju w odpad, może być przypisana różnym działaniom, które mogą powodować powstanie ich odpowiedzialności. Komisja dodaje jednak, że producent produktu takiego jak olej ciężki nie może, z uwagi tylko na tę działalność, zostać uznany za „producenta” lub „posiadacza” w rozumieniu art. 1 lit. b) i c) dyrektywy odpadów wytworzonych przez ten produkt w związku z wypadkiem w trakcie jego transportu. Niemniej jednak pozostaje zobowiązany na podstawie art. 15 tiret drugie tej dyrektywy do poniesienia kosztów unieszkodliwienia odpadów jako „wytwórca produktu, z którego odpady pochodzą”.

- ⁶⁸ Według rządu belgijskiego stosowanie dyrektywy 75/442 jest wyłączone z tego powodu, że ma zostać zastosowana konwencja o odpowiedzialności cywilnej. Podobnie rząd Zjednoczonego Królestwa uważa, że Trybunał nie powinien odpowiadać na to pytanie, ponieważ sprawa przed sądem krajowym dotyczy kwestii odpowiedzialności z tytułu rozlania oleju ciężkiego do morza.

Odpowiedź Trybunału

- ⁶⁹ W okolicznościach takich jak okoliczności postępowania przed sądem krajowym z uwagi na cel dyrektywy 75/442, o którym mowa w jej motywie trzecim, art. 15 tiret drugie tej dyrektywy przewiduje, że zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” koszty unieszkodliwiania odpadów ponoszą wcześniejsi posiadacze lub wytwórca produktu, z którego odpady pochodzą.
- ⁷⁰ Zgodnie z art. 8 dyrektywy 75/442 każdy posiadacz odpadów ma obowiązek bądź przekazania odpadów prywatnemu lub państwowemu punktowi zbierania odpadów albo przedsiębiorstwu, którzy wykonują czynności wymienione w załączniku IIA lub IIB do tej dyrektywy, bądź ich odzyskania lub unieszkodliwienia na własną rękę zgodnie z przepisami tej dyrektywy (wyrok z dnia 26 kwietnia 2005 r. w sprawie C-494/01 Komisja przeciwko Irlandii, Zb.Orz. 2005, s. I-3331, pkt 179).

71 Z powołanych powyżej przepisów wynika, że dyrektywa 75/442 odróżnia konkretne wykonanie czynności odzysku i unieszkodliwiania, który to obowiązek nakłada na „posiadacza odpadów” bez względu na to, czy chodzi o producenta, czy posiadacza, od ponoszenia kosztów takich czynności, które dyrektywa nakłada zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” na osoby, od których pochodzą odpady, bez względu na to, czy są posiadaczami, poprzednimi posiadaczami, czy wreszcie producentami produktu, z którego pochodzą odpady (ww. wyrok w sprawie Van de Walle i in., pkt 58).

72 W tym zakresie stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci” w rozumieniu art. 174 ust. 2 akapit pierwszy zdanie drugie WE oraz art. 15 dyrektywy 75/442 skazane byłoby na niepowodzenie, jeżeli takie osoby, które brały udział w produkcji odpadów, miałyby uniknąć obowiązków finansowych takich jakie zostały przewidziane w tej dyrektywie, także wówczas, gdy w sposób wyraźny ustalono by pochodzenie oleju, który został rozlany do morza, nawet nieumyślnie, i który spowodował zanieczyszczenie obszaru wybrzeża danego państwa członkowskiego.

— W przedmiocie pojęcia „posiadacza” i „poprzedniego posiadacza”

73 Trybunał stwierdził, odnosząc się do paliw nieumyślnie rozlanych pochodzących z wycieku z urządzeń do magazynowania stacji paliw, które zostały zakupione przez tę stację paliw w celu jej prowadzenia, że oleje te w rzeczywistości znajdują się w posiadaniu prowadzącego stację paliw. Trybunał stwierdził również, że w tym zakresie osobą, która może zostać uznana za zajmującą się ich „produkcją” w rozumieniu art. 1 lit. b) dyrektywy 75/442, jest prowadzący stację paliw, który dla potrzeb swojej działalności magazynował je wtedy, gdy stały się odpadami. W rzeczywistości ponieważ jest on jednocześnie posiadaczem i producentem tych odpadów, prowadzący stację paliw powinien być uznany za posiadacza odpadów w rozumieniu art. 1 lit. c) dyrektywy 75/442 (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Van de Walle i in., pkt 59).

74 Podobnie w przypadku oleju przypadkowo rozlanego do morza należy zauważyć, że właściciel statku transportującego ten olej znajduje się w jego posiadaniu bezpośrednio przed tym, zanim stał się on odpadem. W tych okolicznościach właściciela owego statku można uznać za wytwórcę tych odpadów w rozumieniu art. 1 lit. b) dyrektywy 75/442 i zakwalifikować go na tej podstawie jako „posiadacza” w rozumieniu art. 1 lit. c) tej dyrektywy.

75 Niemniej jednak dyrektywa ta nie wyłącza możliwości, aby w pewnych przypadkach koszty unieszkodliwiania odpadów ponosił poprzedni posiadacz lub kilku poprzednich posiadaczy (ww. wyrok w sprawie Van de Walle i in., pkt 57).

— W kwestii ustalenia osób, które powinny ponieść koszty unieszkodliwiania odpadów

76 W postępowaniu przed sądem krajowym nasuwa się pytanie dotyczące tego, czy sprzedawca, który sprzedał towar odbiorcy końcowemu i wyczerterował w tym celu statek, który zatonął na morzu, może również zostać uznany za „posiadacza”, w niniejszym przypadku „wcześniejszego”, rozlanych w ten sposób odpadów. Ponadto sąd krajowy zastanawia się nad tym, czy wytwórca produktu, z którego pochodzą odpady, może również zostać zobowiązany do poniesienia kosztów unieszkodliwiania w ten sposób powstałych odpadów.

77 W tym zakresie art. 15 dyrektywy 75/442 przewiduje, że niektóre kategorie podmiotów, w niniejszej sprawie „wcześniejsi posiadacze” lub „wytwórcy produktów, z których pochodzą odpady”, mogą zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” zostać zobowiązani do poniesienia kosztów unieszkodliwiania odpadów. W ten sposób taki obowiązek finansowy ciąży na nich ze względu na ich przyczynienie się do wytworzenia owych odpadów, w niniejszym wypadku do niebezpieczeństwa zanieczyszczenia, które z nich wynika.

- 78 W związku z tym w odniesieniu do oleju przypadkowo rozlanego do morza w wyniku katastrofy tankowca sąd krajowy może stwierdzić, że sprzedawca tego oleju i czarterujący transportujący go statek „wytworzył odpady”, jeżeli sąd ten, na podstawie okoliczności, które podlegają tylko jego ocenie, dojdzie do przekonania, że ów sprzedawca czarterujący przyczynił się do niebezpieczeństwa wystąpienia zanieczyszczenia spowodowanego tą katastrofą, w szczególności jeżeli powstrzymał się on od podjęcia kroków zmierzających do zapobieżenia takiemu zajściu, takich jak środki dotyczące wyboru statku. W tych okolicznościach rzeczony sprzedawcę czarterującego można uznać za poprzedniego posiadacza odpadów w rozumieniu art. 15 tiret drugie pierwszej części dyrektywy 75/44.
- 79 Tak jak to zostało przypomniane w pkt 69 niniejszego wyroku, w okolicznościach takich jak w postępowaniu przed sądem krajowym art. 15 tiret drugie dyrektywy 75/442 przewiduje poprzez posłużenie się spójnikiem „lub”, iż koszty unieszkodliwiania odpadów powinny zostać poniesione albo przez „poprzednich posiadaczy”, albo przez „wytwórcę produktu, z którego pochodzą odpady”.
- 80 W tym zakresie, zgodnie z art. 249 WE, państwa członkowskie, do których kierowana jest dyrektywa 75/442, posiadając swobodę wyboru formy i środków, są związane w odniesieniu do rezultatu, który ma zostać osiągnięty w zakresie przejęcia odpowiedzialności za wydatki związane z unieszkodliwianiem odpadów. W związku z tym mają one obowiązek zapewnić, że prawo krajowe umożliwi obciążenie tymi wydatkami albo wcześniejszych posiadaczy, albo wytwórców produktów, z których pochodzą odpady.
- 81 Jak podniósł rzecznik generalny w pkt 135 opinii, art. 15 dyrektywy 75/442 nie sprzeciwia się temu, aby państwa członkowskie przewidziały, na podstawie międzynarodowych porozumień zawartych w tej dziedzinie, takich jak konwencja o odpowiedzialności cywilnej i konwencja o funduszu IOPC, że właściciel statku i czarterujący go odpowiadają za szkody wyrządzone przez wyciek oleju do morza jedynie do maksymalnej wysokości w zależności od tonażu statku albo od szczególnych okoliczności związanych z ich niestaranym zachowaniem. Przepis ten nie sprzeciwia się również temu, aby na podstawie owych porozumień międzynarodowych fundusz odszkodowań, taki jak IOPC, ze środkami ograniczonymi do maksymalnej wysokości dla każdej katastrofy, przejął odpowiedzialność za „posiadaczy” w rozumieniu art. 1 lit. c) dyrektywy 75/442 z tytułu wydatków związanych z unieszkodliwianiem odpadów powstałych w wyniku przypadkowego rozlania oleju do morza.

82 Jednakże nawet jeżeli wydatki związane z unieszkodliwianiem odpadów nie są lub nie mogą być pokryte z funduszu IOPC z powodu przekroczenia górnej granicy odszkodowania przewidzianego dla takiej katastrofy, a przy zastosowaniu przewidzianych ograniczeń lub wyłączeń odpowiedzialności prawo krajowe państwa członkowskiego, włączywszy w to prawo wynikające z konwencji międzynarodowych, uniemożliwia obciążenie tymi wydatkami właściciela statku lub czarterującego ten statek nawet wówczas, gdy należy ich uznać za „posiadaczy” w rozumieniu art. 1 lit. c) dyrektywy 75/442, to jednak odnośnie prawo krajowe, w celu zapewnienia prawidłowej transpozycji art. 15 tej dyrektywy, powinno umożliwić obciążenie tymi wydatkami „wytwórcę produktu, z którego pochodzą odpady” rozlane w ten sposób. Niemniej, zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” tylko wtedy będzie można obciążyć takiego wytwórcę tymi kosztami, jeżeli poprzez swoje działanie przyczynił się on do niebezpieczeństwa wystąpienia zanieczyszczenia spowodowanego katastrofą statku.

83 W tym kontekście należy przypomnieć, że obowiązek państwa członkowskiego do podjęcia wszelkich koniecznych środków do osiągnięcia celu przewidzianego w dyrektywie jest obowiązkiem wiążącym, wynikającym z art. 249 akapit trzeci WE i z samej dyrektywy. Taki obowiązek podjęcia wszystkich środków, zarówno ogólnych, jak i szczególnych, wiąże wszystkie organy państwa członkowskiego, włącznie z organami sądowymi w ramach ich właściwości (zob. wyrok z dnia 13 listopada 1990 r. w sprawie C-106/89 *Marleasing*, Rec. s. I-4135, pkt 8, oraz ww. wyrok w sprawie *Inter-Environnement Wallonie*, pkt 40).

84 Z powyższego wynika, że stosując prawo krajowe, niezależnie od tego, czy chodzi o przepisy poprzedzające przyjęcie dyrektywy lub przyjęte po jej przyjęciu, czy też o przepisy wynikające z konwencji międzynarodowych zawartych przez państwa członkowskie, sądy krajowe, dokonując interpretacji tego prawa, powinny w miarę możliwości dokonywać jej w świetle treści i celów dyrektywy w celu osiągnięcia zamierzonego przez nią skutku, postępując tym samym zgodnie z art. 249 akapit trzeci WE (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie *Marleasing*, pkt 8).

85 Ponadto przeciwnie do tego, co podniosły spółki Total w trakcie rozprawy, Wspólnota nie jest związana konwencjami o odpowiedzialności cywilnej i funduszu IOPC. W rzeczywistości bowiem, po pierwsze, Wspólnota nie przystąpiła do owych instrumentów międzynarodowych, oraz po drugie, nie może ona być postrzegana jako

substytut tych państw członkowskich choćby z tego tylko powodu, że nie wszystkie państwa członkowskie są stronami konwencji (zob. podobnie wyroki z dnia 14 lipca 1994 r. w sprawie C-379/92 Peralta, Rec. s. I-3453, pkt 16; a także z dnia 3 czerwca 2008 r. w sprawie C-308/06 Intertanko i in., Zb.Orz. s. I-4057, pkt 47), ani też za pośrednio związaną tymi konwencjami na tej podstawie, iż art. 235 konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza podpisanej w Montego Bay w dniu 10 grudnia 1982 r., która weszła w życie z dniem 16 listopada 1994 r. i została przyjęta decyzją Rady 98/392/WE z dnia 23 marca 1998 r. (Dz.U. L 179, s. 1), w ust. 3 ogranicza się, co podkreślił rząd francuski na rozprawie, do ustanowienia ogólnego obowiązku współpracy pomiędzy stronami tej konwencji.

⁸⁶ Ponadto jeżeli chodzi o decyzję 2004/246 upoważniającą państwa członkowskie do popisania lub ratyfikowania w interesie Wspólnoty protokołu z 2003 r. do konwencji IOPC, lub do przystąpienia do niej, to wystarczy stwierdzić, że decyzja ta i rzeczony protokół z 2003 r. nie znajdują zastosowania do okoliczności faktycznych w postępowaniu przed sądem krajowym.

⁸⁷ Prawdą jest, że dyrektywa 2004/35 wyraźnie przewiduje w art. 4 ust. 2, że nie ma ona zastosowania do wypadków lub działalności, za które odpowiedzialność lub odszkodowanie są objęte zakresem stosowania międzynarodowych konwencji wymienionych w załączniku IV, wśród których wymieniona została konwencja o odpowiedzialności cywilnej oraz konwencja o funduszu IOPC. W rzeczywistości bowiem prawodawca wspólnotowy, na co wskazał w dziesiątym motywie do tej dyrektywy, uznał za konieczne wyraźne uwzględnienie odpowiednich konwencji międzynarodowych regulujących w pełniejszy i ścisły sposób wykonywanie działalności objętej zakresem zastosowania tej dyrektywy.

⁸⁸ Niemniej jednak należy stwierdzić, że dyrektywa 75/442 nie zawiera analogicznego przepisu, również w brzmieniu ujednoliconym wynikającym z dyrektywy 2006/12.

⁸⁹ Z uwagi na powyższe rozważania na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że stosując art. 15 dyrektywy 75/442 do przypadkowego rozlania oleju do morza powodującego zanieczyszczenie wybrzeży jednego z państw członkowskich:

- sąd krajowy może uznać sprzedawcę tego oleju i czarterującego transportujący go statek za wytwórców tych odpadów w rozumieniu art. 1 lit. b) dyrektywy 75/442, a tym samym za „poprzedniego posiadacza” w rozumieniu art. 15 myślą drugi część pierwsza tej dyrektywy, jeżeli sąd ten, na podstawie okoliczności, które podlegają tylko jego ocenie, dojdzie do przekonania, że ów sprzedawca czarterujący przyczynił się do niebezpieczeństwa wystąpienia zanieczyszczenia spowodowanego tą katastrofą, w szczególności jeżeli powstrzymał się on od podjęcia kroków zmierzających do zapobieżenia takiemu zającui, takich jak środki dotyczące wyboru statku;

- jeżeli okaże się, że wydatki związane z unieszkodliwianiem odpadów nie są lub nie mogą być pokryte z funduszu IOPC z powodu przekroczenia górnej granicy odszkodowania przewidzianego dla takiej katastrofy, a przy zastosowaniu przewidzianych ograniczeń lub wyłączeń odpowiedzialności prawo krajowe państwa członkowskiego, włączywszy w to prawo wynikające z konwencji międzynarodowych, uniemożliwia obciążenie tymi wydatkami właściciela statku lub czarterującego ten statek nawet wówczas, gdy należy ich uznać za „posiadaczy” w rozumieniu art. 1 lit. c) dyrektywy 75/442, to odnośne prawo krajowe w celu zapewnienia prawidłowej transpozycji art. 15 tej dyrektywy powinno umożliwić obciążenie tymi wydatkami „wytwórcy produktu, od którego pochodzą odpady” rozlane w ten sposób. Niemniej, zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” tylko wtedy będzie można obciążyć takiego wytwórcę tymi kosztami, jeżeli poprzez swoje działanie przyczynił się on do niebezpieczeństwa wystąpienia zanieczyszczenia spowodowanego katastrofą statku.

W przedmiocie kosztów

- ⁹⁰ Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) Substancja taka jak sporna w postępowaniu przed sądem krajowym, to znaczy olej ciężki sprzedawany jako środek opałowy, nie stanowi odpadu w rozumieniu dyrektywy Rady 75/442/EWG z dnia 15 lipca 1975 r. w sprawie odpadów zmienionej decyzją Komisji 96/350/WE z dnia 24 maja 1996 r., jeżeli jest wykorzystywana lub sprzedawana na gospodarczo korzystnych warunkach oraz może rzeczywiście być używana jako środek opałowy bez konieczności wcześniejszego przetwarzania.
- 2) Olej przypadkowo rozlany do morza w wyniku katastrofy statku, który po przemieszaniu się z wodą i osadem dryfuje wzdłuż wybrzeża państwa członkowskiego do czasu osadzenia się na nim, stanowi odpad w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy 75/442 zmienionej decyzją 96/350, ponieważ nie może on być wykorzystywany lub sprzedany bez wcześniejszego przetworzenia.
- 3) Stosując art. 15 dyrektywy 75/442 zmienionej decyzją 96/350 do przypadkowego rozlania oleju do morza powodującego zanieczyszczenie wybrzeży jednego z państw członkowskich:
 - sąd krajowy może uznać sprzedawcę tego oleju i czarterującego transportujący go statek za wytwórców tych odpadów w rozumieniu art. 1 lit. b) dyrektywy 75/442 zmienionej decyzją 96/350, a tym samym za „poprzedniego posiadacza” w rozumieniu art. 15 myślnik drugi część pierwsza tej dyrektywy, jeżeli sąd ten na podstawie okoliczności, które podlegają tylko jego ocenie, dojdzie do przekonania, że ów sprzedawca czarterujący przyczynił się do niebezpieczeństwa wystąpienia zanieczyszczenia spowodowanego tą katastrofą, w szczególności jeżeli powstrzymał się on od podjęcia kroków zmierzających do zapobieżenia takiemu zjawisku, takich jak środki dotyczące wyboru statku;

- jeżeli okaże się, że wydatki związane z unieszkodliwianiem odpadów nie są lub nie mogą być pokryte z Międzynarodowego Funduszu Odszkodowań za Szkody Spowodowane Zanieczyszczeniami Olejami z powodu przekroczenia górnej granicy odszkodowania przewidzianego dla takiej katastrofy, a przy zastosowaniu przewidzianych ograniczeń lub wyłączeń odpowiedzialności prawo krajowe państwa członkowskiego, włączywszy w to prawo wynikające z konwencji międzynarodowych, uniemożliwia obciążenie tymi wydatkami właściciela statku lub czarterującego ten statek nawet wówczas, gdy należy ich uznać za „posiadaczy” w rozumieniu art. 1 lit. c) dyrektywy 75/442, zmienionej decyzją 96/350, to odnośne prawo krajowe w celu zapewnienia prawidłowej transpozycji art. 15 tej dyrektywy powinno umożliwić obciążenie tymi wydatkami „wytwórcy produktu, z którego pochodzą odpady” rozlane w ten sposób. Niemniej, zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” tylko wtedy będzie można obciążyć takiego wytwórcę tymi kosztami, jeżeli poprzez swoje działanie przyczynił się on do niebezpieczeństwa wystąpienia zanieczyszczenia spowodowanego katastrofą statku.

Podpisy